

УДК 343.98(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.2.31>**О. С. Соломатіна**аспірантка Харківського національного
університету внутрішніх справ

м. Харків, Україна

e-mail: oksanasolo2012@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6928-5553>

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННИХ ЗАВОЛОДІНЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

В даній статті розглянуто питання криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми. Наголошено на важливому значенні криміналістичної характеристики для успішного вирішення теоретичних і практичних завдань методик розслідування злочинів. Акцентовано увагу на визначенні основних складових елементів криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми. Встановлено особливості предмету незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми. Обґрунтовано панівну позицію способу вчинення злочину серед основних елементів криміналістичної характеристики злочинів. Акцентовано увагу на способах вчинення неповнолітніми незаконних заволодінь транспортними засобами. З'ясовано питання особливостей слідів незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми, як складової частини криміналістичної характеристики злочину. Окреслено існуючі наукові позиції стосовно визначення особи злочинця як основного елемента структури криміналістичної характеристики злочинів. Визначено причини формування груп неповнолітніх осіб, що вчинюють незаконні заволодіння транспортними засобами. Класифіковано потерпілих від злочину за різними критеріями. Проаналізовано обстановку вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми. Акцентовано увагу на особливостях такого елемента криміналістичної характеристики як місце вчинення злочину. Наголошено на необхідності урахування впливу на процес розслідування злочину такого елемента криміналістичної характеристики, як час вчинення злочину. Зроблено висновок про важливість елементів криміналістичної характеристики як в теоретичному аспекті, так і для реального застосування у практичній діяльності.

Ключові слова: криміналістична характеристика злочинів, досудове розслідування злочинів, незаконні заволодіння транспортними засобами, неповнолітні, предмет злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, сліди злочину, особа злочинця, особа потерпілого, час, місце, обстановка вчинення злочину.

Постановка проблеми. Криміналістична характеристика злочину має велике значення для успішного вирішення теоретичних і практичних завдань методик розслідування окремих видів злочинів, у тому числі незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми. Криміналістична характеристика злочинів являє собою систему відомостей про криміналістично-значущі ознаки злочинів певного виду, відображає закономірні зв'язки між ними і слугує побудові та перевірці слідчих версій під час розслідування злочинів. Відтак, наукова категорія криміналістичної характери-

стики сприяє розробці окремих методик, побудові типових програм і моделей розслідування злочинів, визначенню напрямку розслідування конкретного злочину.

Мета публікації полягає у дослідженні криміналістичної характеристики злочинів як наукової категорії, а також визначенні специфічних особливостей елементів криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми та кореляційних взаємозалежностей між ними.

Стан опрацювання проблематики. Розробкою проблематики криміналістичної характери-

стики злочинів займались багато вітчизняних вчених-криміналістів, серед яких В. П. Бахін, П. Д. Біленчук, В. Д. Берназ, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, О. Н. Колесніченко, В. О. Конова-лова, Є. Д. Лук'янчиков, В. О. Малярова, І. В. Пиріг, В. Д. Пчолкін, М. В. Салтевський, Р. Л. Степанюк, В. В. Тіщенко, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, Б. В. Щур та інші. Проте, незважаючи на значний внесок науковців у розробку даної проблематики, питання формулювання криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми, залишається актуальним і сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи структурні елементи криміналістичної характеристики, науковці роблять акцент на основних ознаках злочину, до яких відносять: предмет злочинного посягання; спосіб вчинення злочину; сліди злочину; особу злочинця; особу потерпілого; обстановку, місце та час вчинення злочину.

Одне з панівних місць в структурі криміналістичної характеристики займає предмет злочинного посягання. Зважаючи на відсутність у Кримінальному кодексі України чіткого визначення транспортного засобу, за тлумаченням цього поняття необхідно звернутись до існуючої нормативно-правової бази. Згідно з визначенням, яке міститься в примітці до статті 286 Кримінального кодексу України (далі – КК України), «під транспортними засобами в цій статті та в статтях 286¹, 287, 289 і 290 цього Кодексу слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби» [1].

Відповідно до пункту 1.10 розділу 1 Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 1306 від 10 жовтня 2001 року (зі змінами та доповненнями), «транспортний засіб - це пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів» [2]. Термін «механічний транспортний засіб» визначено у цих Правилах як «транспортний засіб, що рухається за допомогою двигуна. Цей термін поширюється на трактори, самохідні машини і механізми, а також тролейбуси та транспортні засоби з електродвигуном потужністю понад 3 кВт» [2]. Транспортний засіб з електродвигуном тоді вважається механічним, якщо потужність його двигуна перевищує встановлену визначенням межю, а саме 3 кВт. Водночас для транспортних

засобів з двигуном внутрішнього згоряння жодних обмежень щодо технічних характеристик останнього відповідною правовою нормою не передбачено.

Стаття 1 Закону України «Про автомобільний транспорт» визначає автомобіль як «колісний транспортний засіб, який приводиться в рух джерелом енергії, має не менше чотирьох коліс, призначений для руху безрейковими дорогами і використовується для перевезення людей та (чи) вантажів, буксирування транспортних засобів, виконання спеціальних робіт» [3].

На думку науковців, «автомобільний транспортний засіб (автотранспортний засіб), як предмет злочину, передбаченого статтею 289 КК України, це - колісний транспортний засіб (автобус, вантажний, легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), що використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій» [4, с. 650].

До інших самохідних машин, згідно примітки до статті 286 КК України, відносять дорожні, будівельні, сільськогосподарські та інші спеціальні машини, такі як автокрани, екскаватори, грейдери, скрепери, дорожні катки, асфальтоукладники, навантажувачі, комбайни тощо. Зі змісту усіх вище перелічених норм, до транспортних засобів треба віднести усі види автомобілів (легкові, вантажні, автобуси та мікроавтобуси), трактори та інші самохідні машини, трамваї та тролейбуси, а також інші механічні транспортні засоби [5]. Не є предметами злочину, передбаченого статтею 289 КК України, рухомий склад метрополітену, фунікулера, інших видів залізниць (пасажирські та вантажні потяги, локомотиви, паротяги, дрезини), а також річкові та морські судна, повітряний транспорт.

Окремо слід розглянути питання віднесення двоколісних транспортних засобів до предмету злочину. Так, відповідно до пункту 1.10 Правил дорожнього руху, «мотоцикл - двоколісний механічний транспортний засіб з боковим причепом або без нього, що має двигун з робочим об'ємом 50 куб. см і більше. До мотоциклів прирівнюються моторолери, мотоколяски, триколісні та інші механічні транспортні засоби, дозволена максимальна маса яких не перевищує 400 кг [2]. В той же час, «мопед - двоколісний транспортний засіб, який має двигун з робочим об'ємом до 50 куб.см або електродвигун потужністю до 4 кВт» [2].

Враховуючи, що до механічних транспортних засобів відносять будь-який транспортний засіб, який приводиться у рух за допомогою

двигуна, незалежно від його робочого об'єму, відтак мопеди, не зважаючи на те, що згідно поняття мають двигун з робочим об'ємом до 50 куб.см або електродвигун потужністю до 4 кВт, є транспортним засобом у розумінні примітки до статті 286 КК України, а отже мають визнаватись предметом злочину, передбаченого статтею 289 КК України [6].

Найчастіше неповнолітні здійснюють незаконні заволодіння легковими транспортними засобами або мотоциклами. Спеціальна, дорожня, сільськогосподарська чи будівельна техніка, а також вантажні автомобілі в основному не є предметом цікавості неповнолітніх, оскільки для керування ними треба мати спеціальні навички, а також такі транспортні засоби зазвичай зберігаються в охоронюваних боксах чи на автостоянках підприємств, що є місцями непридатними для злочинів, що вчиняються неповнолітніми. Неповнолітні злочинці, вчинюючи незаконні заволодіння транспортними засобами, найчастіше керуються банальним бажанням покермувати. При виборі автомобіля чи мотоцикла для заволодіння, неповнолітні не акцентують увагу на його марці, моделі, кольорі, року випуску, зовнішньому вигляді чи пробігу, а беруть до уваги стан його захищеності, простоту керування та доступність.

Спосіб вчинення злочину займає не менш значущу позицію в структурі криміналістичної характеристики злочину. Поняттям «способу вчинення злочину» охоплюються усі етапи вчинення злочину: підготовка, скоєння та приховування злочину. Спосіб має кореляційні зв'язки із знаряддям і засобами, місцем та часом, може вказувати на ознаки особи злочинця, а також відображати взаємозв'язок усіх названих елементів.

Аналізуючи диспозицію частини 1 статті 289 КК України, можна дійти висновку про відсутність виділення законодавцем способів вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами. Як вважає Д. А. Патрелюк, «безпосереднє вчинення злочину може здійснювався шляхом: 1) таємного заволодіння; 2) відкритого заволодіння, не поєднаного з насильством або погрозами щодо його застосування; 3) відкритого заволодіння, поєднаного з насильством або погрозами щодо його застосування (ч. 2 ст. 289 КК України); 4) обману або зловживання довірою власника або користувача» [7, с. 30].

Зазначимо, що неповнолітнім злочинцям притаманні некваліфіковані, прості способи вчинення незаконних заволодінь транспорт-

ними засобами. Неповнолітні злочинці не цікавляться конкретною маркою, моделлю транспортного засобу. Більшість таких злочинів неповнолітні вчинюють без застосування заздалегідь підготовлених знарядь та засобів, за допомогою предметів, знайдених випадково безпосередньо на місці злочину.

Способи проникнення неповнолітніх злочинців в салон транспортного засобу також відрізняються від тих, що характерні для дорослих. Неповнолітнім характерні такі способи як злам чи віджим дверей автомобіля, розбиття чи віджим скла, підбір ключів, проникнення у відкритий автомобіль. Останній спосіб є найрозповсюджений серед підлітків, оскільки не потребує з їх боку додаткових дій та подолання перешкод. Неповнолітні для запуску двигуна найчастіше використовують спосіб прямого з'єднання дровів. Поряд з цим способом також запускають двигун ключами, необачно залишеними власниками транспортного засобу в салоні, підбирають ключі до замка запалення, або взагалі проникають в салон автомобіля з вже запущеним двигуном.

До способів вчинення незаконного заволодіння транспортним засобом поєднаного з насильством або погрозою його застосування вдаються особи з вираженою злочинною поведінкою, інколи раніше засуджені. Також мають місце вчинення неповнолітніми незаконних заволодінь транспортним засобом шляхом обману чи зловживанням довірою власника або користувача транспортного засобу. Доступ до транспортного засобу вони отримують використовуючи дружні стосунки чи родинні зв'язки. Потерпілі нерідко самі запрошують неповнолітнього до салону транспортного засобу.

Окремо законодавець виділяє кваліфіковані способи вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами, а саме, вчинення злочину повторно, за попередньою змовою групою осіб, із завданням потерпілому значної чи великої матеріальної шкоди [1].

У абсолютній більшості випадків неповнолітні злочинці залишають місце злочину на викраденому автомобілі. Згідно пункту 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» від 23 грудня 2005 року № 14, «злочин є закінченим коли транспортний засіб почав рухатись унаслідок запуску двигуна чи

буксирування, а якщо заволодіння відбувається під час руху транспортного засобу, –

з моменту встановлення контролю над ним. Проникнення в кабінку, гараж чи інше сховище, спробу запустити двигун або буксирувати транспортний засіб з метою заволодіння ним необхідно розглядати як замах на вчинення злочину» [5].

Не менш важливою складовою частиною способу вчинення злочину слід назвати приховування злочину. У абсолютній більшості незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми, відсутня ознака приховування злочину. Транспортний засіб, після задоволення імпульсивного бажання неповнолітнього покермувати або через закінчення пального у паливному баку, залишається просто на вулиці, на пустирі, на покинутій території, у гаражних кооперативах чи на неохоронюваних автостоянках. Дуже рідко зустрічаються такі способи приховування злочину як розукрупнювання транспортного засобу, зняття чи зміна номерних знаків, або ж спалення транспортного засобу.

Поняття слідів злочину посідає не менш визначальне місце у системі елементів криміналістичної характеристики. Результатом вчинення будь-якого злочину є сліди злочину – матеріальні (відбитки на предметах внаслідок вчинення злочину, зміна обстановки внаслідок події) та ідеальні (відбитки події злочину у пам'яті людей) наслідки злочину. У своїй сукупності сліди злочину складають слідову картину. Сліди незаконного заволодіння транспортними засобами, на думку О. Л. Хримова, умовно пропонується поділити на наступні групи: «1) сліди на місці стоянки автотransпортного засобу (сліди злочинця та знаряддя); 2) сліди на злочинцеві (порізи від знарядь тощо); 3) сліди проникнення до автотransпортного засобу (сліди зламу замка, розбите скло, мікросліди злочинця); 4) сліди-предмети, загублені злочинцем, коли він залишав місце вчинення злочину (знаряддя злочину); 5) інші сліди (наприклад, транспортного засобу, на якому злочинець покинув місце події)» [8, с. 126].

На підтвердження версії щодо незаконного заволодіння транспортними засобами, вчинених саме неповнолітніми, необхідно додатково звертати увагу на наступні особливості слідів злочину: особливості слідів рук та взуття, які скоріш за все будуть ідентифіковані як підліткові; особливості залишених на місці злочину особистих речей; специфічні предмети, викра-

дені разом з транспортним засобом з місця його зберігання – іграшки, плакати, комп'ютерні диски, солодощі, при цьому більш вартісні речі залишаються на місці вчинення злочину; примітивні способи підготовки та вчинення злочину – проникнення до транспортного засобу шляхом розбиття скла знаряддями, які ситуативно були знайдені на місці вчинення злочину і в більшості випадків залишені на місці злочину; залишення на місці злочину зухвалих написів, записок тощо.

Криміналістичне дослідження особи злочинця являє собою пошук значущої інформації про невідому особу та оцінку даних про особу, яка потрапляє в поле зору слідчого. Аналіз наукової досліджень засвідчив, що «у криміналістичній літературі прийнято виділяти кілька груп властивостей особи неповнолітнього злочинця: соціально-демографічні (стать, вік, соціальне становище, освіта, сімейний стан, наявність судимості та ін.), морально-психологічні (потреби, прагнення, захоплення, інтереси, світогляд підлітка) та біологічні» [9, с. 133].

Абсолютну більшість злочинів, кваліфікованих за статтею 289 КК України, вчинюють чоловіки, в той час як жінки виступають в таких злочинах підбурювачами або пособниками. У зв'язку з законодавчим розмежуванням віку, з якого настає кримінальна відповідальність, що визначена статтею 22 КК України [1], а також зважаючи на різний рівень фізичного та розумового розвитку неповнолітніх, доцільно виділити дві вікові групи неповнолітніх, які вчинюють незаконні заволодіння транспортними засобами – молодша вікова група (14-16 років) та старша вікова група (16-18 років).

Відомості про зайнятість осіб, що вчинюють незаконні заволодіння транспортними засобами, також становлять певний інтерес для слідства. Так, згідно результатів вивчення матеріалів кримінальних проваджень, у половині випадків неповнолітні злочинці не зайняті суспільно корисною працею, не навчаються та не працюють. Зазвичай рівень інтелектуального розвитку неповнолітніх, що вчинюють незаконні заволодіння транспортними засобами, є доволі невисоким, а інтерес та тяжіння до навчання майже відсутні.

Проведене дослідження місць навчання неповнолітніх осіб, що вчинили незаконне заволодіння транспортними засобами, дозволяє виокремити такі групи: учні загальноосвітніх шкіл та ліцеїв; студенти закладів професійної (професійно-технічної) освіти; студенти технікумів; студенти закладів вищої освіти.

Досліджуючи морально-психологічні якості неповнолітньої особи злочинця, не можна оминати питання мотиву злочину. Початковим мотивом до вчинення злочину у неповнолітніх виступає бажання перевірити навички самостійного керування транспортним засобом, а також демонстрація таких навичок своїм товаришам.

Незаконні заволодіння транспортними засобами вчинюються неповнолітніми як у співучасті з іншими неповнолітніми чи навіть дорослими, так і одноособово. В основу причин формування груп неповнолітніх осіб, що вчинюють незаконні заволодіння транспортними засобами, лягають спільне дозвілля, невміння організувати вільний час. Більшість учасників таких груп беруть участь у першому вчиненні злочину випадково, оскільки опинились саме в цьому місці і в цей час в результаті збігу обставин. У таких групах відсутня структура та керівник. Рішення про незаконне заволодіння транспортним засобом приймається раптово, під впливом імпульсів та емоцій, чи внаслідок вживання неповнолітнім алкогольних напоїв або наркотичних засобів. В подальшому такі групи розпадаються після вчинення одного чи двох злочинів або ж навпаки перетворюються в стійкі організовані групи з розрахунком на тривалу спільну злочинну діяльність.

І. Л. Калімбет акцентує увагу на тому, що «неповнолітні із чітко вираженим злочинним спрямуванням, які належать до злочинних груп, раніше притягувалися до кримінальної відповідальності за корисливі злочини, а частина з них відбувала покарання у вигляді позбавлення волі у виховних колоніях» [10, с. 65-66].

До системи ознак, що характеризують особу потерпілого, відносять дані про загальні демографічні ознаки, такі як вік, стать, місце проживання, місце навчання чи роботи, рівень та напрям освіти, професія та ін.), інформація про спосіб життя, навички особи, риси його характеру. Крім цього до ознак також відносять інформацію про віктимність особи потерпілого. Наявність і характер зв'язків і стосунків між потерпілим і злочинцем впливає на мету, мотив, місце, час, способи вчинення та приховування злочину.

Серед фізичних осіб, що є потерпілими від незаконного заволодіння транспортними засобами, вчинених неповнолітніми, є в більшій мірі чоловіки, однак в останні роки відмічається тенденція щодо збільшення відсотку потерпілих осіб жіночої статі. Також слід зауважити, що потерпілою особою може виступати і юридична

особа. Залежно від ступеню близькості стосунків із особою злочинця, усіх потерпілих можна поділити на три групи: особи, що знаходяться у родинних стосунках; знайомі злочинцю особи; потерпілі, які не знайомі зі злочинцем. Поведінку потерпілих від злочину можна поділити на три типи: позитивну; нейтральну; провокуючу. Позитивна поведінка потерпілого спрямована на запобігання можливого вчинення злочину або його припинення. Сутність такої поведінки складає встановлення додаткових охоронних сигналізацій на транспортний засіб, «міток водія», GPS-трекерів, інших засобів охорони, зберігання транспортного засобу на охоронюваних автостоянках, підземних паркінгах, гаражних кооперативах, що охороняються. Нейтральна поведінка потерпілого не вчинює перешкод для скоєння злочину, але й не сприяє злочинній поведінці неповнолітнього. Такій поведінці характерні відсутність додаткових засобів охорони транспортного засобу, залишення транспортного засобу в темний час доби на вулиці. Провокуюча поведінка сприяє вчиненню злочину, а саме залишення транспортного засобу у багатолюдному місці з відчиненими дверями, з ключами у замку запалення або на сидінні, з опущеними вікнами або навіть із запущеним двигуном.

Обстановка вчинення злочину відбиває механізм злочинної події, особливості дій злочинця та інших учасників. Як вважає О. Л. Христов, «слідчі та оперативні працівники основну увагу приділяють обстановці вчинення злочину, оскільки її просторово-часова межа локалізується часом і місцем – від моменту вчинення злочину до прибуття на місце події та проведення слідчого огляду, а пізнається вона, в основному, за матеріально зафіксованими слідами-наслідками події, що відбулася» [11, с. 9].

Проводячи аналіз обстановки незаконного заволодіння транспортним засобом, можна дійти висновку, що вона починає формуватись у місці заволодіння, продовжує формування, поки транспортний засіб рухається та завершує остаточне формування у місці його залишення (приховування) злочинцем. Виявлення та огляд слідів, що залишились у кожному переліченому місці, дає можливість слідчому віднайти можливий маршрут руху транспортного засобу, мотив вибору того чи іншого місця переховування предмета злочинного посягання. В сукупності з інформацією про предмет злочину, перелічені обставини можуть мати визначальну роль для пізнання способу вчинення незаконного заво-

лодіння транспортним засобом та особи злочинця.

Місця вчинення злочину, що кваліфікується за статтею 289 КК України, можна поділити на наступні групи: а) в залежності від наявності охорони транспортного засобу – на охоронювані та неохоронювані місця злочину; б) в залежності від типу території, де здійснено заволодіння транспортним засобом – територія підприємства, установи чи організації; прибудинкові території; приватні гаражі, гаражі підприємств, підземні паркінги; автомобільні шляхи; парковки ресторанів, готелів, спортивних, торговельних або розважальних закладів; автозаправні станції тощо.

В. В. Лютий зазначає, що «найчастіше місцем вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами є вулиця, двір, автостоянка, яка не охороняється, житлові масиви» [12, с. 12]. Не рідкими є випадки вчинення посягань на транспортні засоби, що стоять окремо, на неосвітлених та малолюдних вулицях. Абсолютна більшість злочинів, що вчиняються неповнолітніми, відбувається у районі, де проживає неповнолітній, або місці, де він із групою підлітків зазвичай проводить свій вільний час.

Крім цього, не менш розповсюдженими є випадки незаконного заволодіння транспортним засобом, вчинених насильницьким шляхом, у віддалених районах населеного пункту. О. Л. Христов зазначає, що «при цьому водій (власник чи користувач) транспортного засобу прибуває на автомобілі в певні місця разом зі злочинцями, які під тим чи іншим приводом потрапляють в автомобіль з дозволу водія (власника чи користувача), а потім, під час руху чи зупинки транспортного засобу, висловлюють намір щодо заволодіння останнім і примушують власника залишити транспортний засіб або застосовують насильство до водія (власника) і виштовхують останнього з транспортного засобу» [8, с. 35]. Узагальнюючи судово-слідчу практику можна дійти висновку, що кількість транспортних засобів, якими незаконно заволодівають неповнолітні, у великих населених пунктах суттєво переважає кількість таких злочинів, вчинених в сільській місцевості.

Серед складових елементів криміналістичної характеристики не менш важливе значення належить і часу вчинення злочину, який розуміється як період, протягом якого здійснювався злочин, а також як астрономічний час. Науковці зазначають, що «урахування впливу часового фактора під час розслідування дає змогу:

а) визначити час події злочину; б) встановити часові зв'язки між фактами; в) з'ясувати черговість подій, дій або фактів; г) обчислити тривалість різних подій та ін.» [13, с. 426-427].

Незаконні заволодіння транспортними засобами найчастіше вчинюються у вечірні та нічні години. Неповнолітнім злочинцям притаманна загальна злочинна поведінка при вчиненні незаконних заволодінь транспортними засобами. Вибір темного часу доби для вчинення злочину зумовлюється такими чинниками як час відпочинку власників транспортних засобів, надія на відсутність достатнього контролю за громадським порядком з боку патрульної поліції, бажання залишитись непоміченими та уникнути відповідальності за скоєне.

Аналіз судово-слідчої практики також засвідчив, що незаконним заволодінням транспортними засобами притаманна сезонність їх вчинення. Так, найбільше випадків незаконних заволодінь транспортними засобами спостерігаються в літній період (з квітня по жовтень), а найменше – в зимовий (з листопада по березень). Зважаючи, що найчастіше предметом посягання є транспортні засоби старих моделей, то у зимовий період можуть мати місце проблеми з запуском двигуна, а також погодні умови суттєво ускладнюють дорожній рух та пересування транспорту. Окрім того, в основному сезон відпусток припадає на літо, а відтак транспортні засоби на деякий час залишаються без нагляду, або ж власники не володіють інформацією про стан збереження їхнього рухомого майна.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що криміналістична характеристика злочину не тільки має велике значення для теорії криміналістики, а й активно застосовується слідчими в практичній діяльності під час планування та організації досудового розслідування злочинів. До складу криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми, пропонуємо віднести такі характерні елементи як предмет злочинного посягання; спосіб вчинення злочину; сліди злочину; особу злочинця; особу потерпілого; обстановку, місце та час вчинення злочину. Вважаємо, що подальше дослідження елементів криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми є актуальним напрямом роботи науковців з метою впровадження в практичну діяльність правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1961>
2. Про Правила дорожнього руху: постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306 (зі змінами та доповненнями). Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>
3. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05 квітня 2001 № 2344-III. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>
4. Азаров Д. С., Гришук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» від 23.12.2005 р. № 14 Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#Text>
6. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 1 березня 2018 р. Справа № 278/3362/15-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72561267>
7. Патрелюк Д. А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Донец. юрид. ін-т МВС України. Донецьк, 2014. 250 с.
8. Христов О.Л. Протидія незаконним заволодінням транспортними засобами: криміналістичний аспект: монографія. Дніпро: ДДУВС, 2017. 148 с.
9. Федосова О. В. Криміналістична характеристика корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми. Jurnalul juridic national: teorie și practică = Национальный юридический журнал: теория и практика. 2018. № 4. Т. 2. С. 132–136.
10. Калімбет І. Л. Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017 211 с.
11. Христов О. Л. Особливості встановлення осіб, які вчиняють незаконні заволодіння транспортними засобами: навч. посіб / О.Л. Христов, Ю.В. Христова, О.О. Літун. Дніпро: ДДУВС, 2017. 80 с.
12. Лютий В.В. Окремі аспекти встановлення осіб, які вчиняють незаконні заволодіння автотранспортом: метод. реком. / колектив авторів: М. М. Єфімов, В. М. Ковбаса, Я. М. Ковч, В. В. Лютий, М. А. Очеретяний, О. Л. Христов. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 44 с.
13. Криміналістика: підручник / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова [та ін.]; за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. преробл. та доп. Київ: Ін Юре. 2016. 640 с.

Solomatina O. S. The criminalistical characteristics of illegal possession of vehicles committed by minors

This article examines the issue of criminalistical characteristics of illegal possession of vehicles committed by minors. The importance of criminalistical characteristics for the successful solution of theoretical and practical tasks of crime investigation methods is emphasized. Attention is focused on determining the main components of the criminalistical characteristics of illegal possession of vehicles committed by minors. The features of the subject of illegal possession of vehicles committed by minors are established. The dominant position of the method of committing a crime among the main elements of criminalistical characteristics of crimes is substantiated. The focus is on the methods of committing illegal possession of vehicles by minors. The issue of the features of traces of illegal possession of vehicles committed by minors as a component of criminalistical characteristics of a crime is clarified. The existing scientific positions regarding the identification of the criminal as the main element of the structure of criminalistical characteristics of crimes are outlined. The reasons for the formation of groups of minors who commit illegal possession of vehicles are determined. The victims of the crime are classified according to various criteria. The circumstances of the commission of illegal possession of vehicles by minors are analyzed. Attention is focused on the features of such an element of criminalistical characteristics as the place of commission of the crime. The need to take into account the influence of such an element of criminalistical characteristics as the time of commission of the crime on the process of investigation of the crime is emphasized. The conclusion is made about the importance of the elements of criminalistical characteristics both in the theoretical aspect and for real application in practical activities.

Key words: criminalistical characteristics of crimes, pre-trial investigation of crimes, illegal possession of vehicles, minors, subject of criminal offense, method of committing a crime, traces of a crime, identity of the criminal, identity of the victim, time, place, circumstances of committing a crime.